

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

BELMUNKATÁRSÁK: BALÓ JÓZSEF, BÁNYAI ÁRPÁD, BOGA KÁROLY, PORTSÁK GYULA, DR. FERENCZI ZOLTÁN, SÓLYOM JÁNOS, SZENTGYÖRGYI LAJOS ÉS ZAJZON PÉNES.

Megjelenik – július és augustus havát kivéve – havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. – **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. – Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak. – Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Papiacztér 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig – SÓLYOM JÁNOS, községi iskolai tanító, egyleti pénztárnok czimén – a kiadó hivatalba (Feleki út I. sz. a.) küldendők.

Az iskola az erkölcsi képzés szolgálatában.

Az iskolai nevelés-oktatásnak egyik legszebb feladata a tanulók erkölcsi érzületének ápolása és nemes irányban tovább fejlesztése. Az iskola működése csak is akkor felel meg alapjában a nevelés-oktatás igazi igényeinek, ha a gondolkodó tehetségek gondos művelése és az ismeret-közlés mellett kifejlesztjük a növendékekben az erkölcsi nemesedés fakadó csiráit és ápoljuk a jó, szép, igaz és nemes iránti előszeretetet. Nevelnünk kell romlatlan sziveket, s a tanulók fejletlen, de jóra fogékony kedélyébe belé kell csepegtetnünk az Isten, az embertársak, a haza és önmagok iránti kötelességeket: tehát vállás-erkölcsi nemesedéssel kell boldogítanunk a tanulókat. Mindezt csak erkölcsi képzés által érhetjük el. Ez pedig az erkölcsi cselekvésre való képésítésben áll.

Hogy az erkölcsi képzés nemesak lehetséges, de okvetlenül szükséges és mellözhetetlen célja a nevelésnek, abban az összes elismert nevelő-tekintélyek meg egyeznek. Bármennyire is különbözzék egyebekben Kant, Fichte, Hegel, Herbart, Rosenkranz, Baur, Waitz, Pestalozzi, Diesterweg, Palmer, Rüegg és Ziller meghatározása a nevelésről s annak célja felől, abban megannyian meg egyeznek, hogy a nevelés egyik főcélja az erkölcsi ség és az emberszeretet ápolása.

Az erkölcsiség lényegét különböző emberek, különböző sajátságokban keresik. A többi közt Marion, a Sorbon híres paed. tanára azt mondja, hogy az erkölcsiség abban áll, hogy magunkviselte elvszerű legyen. Ez szerinte „kiformálódott értelmet” tétélez fel. Nincs kétség az iránt, hogy az erkölcsiséghez sok más tulajdonságokon felül főleg kiforrott egyéniség szükséges. Mert bár az öntudatos cselekvést a képzett értelem (a „kiformálódott” értelem) nagyban elősegíti is; de az sem tagadható, hogy sokszor a legegyszerűbb emberben is meg van a határozottság, a szigorú magartartás és erkölcsőség, a tettekben szembeszökő következetesség; míg sokszor számtalan még annyira „kiformálódott értelmű” egyén tetteiben sok mindenféle csillogó tulajdonság mellett csak éppen az erkölcsiségnek Marion szerint is legfőbb alapjai: az öntudatos akarat s a „magukhoz való elvszerűség” hiányzik.

Aligha tévedek tehát, ha állítom, hogy az erkölcsiség nem csupán az öntudatos akaratban s a magunkhoz való elvszerűségben nyilvánul. Az erkölcsi cselekvésnek

legbiztosabb alapja és telje az erényesség. Erényre neveljük hát az ifjúságot: az erényesség számos nemes kellékeinek befogadására nyissuk meg szívet. Igazságszeretővé, szelidvé, őszintvé és egyenes, nyílt jelleművé neveljük a tanulókat. A növendék akaratát el kell vonnunk a rosszra való hajlandóságtól, meg kell szoktatnunk őt a jóhoz, meg kell acéloznunk akaratát, hogy az élet nehéz és kísértő helyzeteiben is meg tudjon állani és egyedül az igaz ügyet szolgálja. Képesítenünk kell őt egyedül az igazság szolgálására. Végül emberszeretővé kell a tanulókat tennünk, s ha mindezt eszközök: akkor erényesekké neveltük őket. S ugyanakkor az erkölcsi cselekvésre is képesítettük, mert fölruháztuk őket azon tulajdonságokkal, melyekkel igen, de melyek nélkül egyáltalán nem lehet az egyén a szó szigorú értelmében erkölcsős.

E nemű tevékenységünkben első és legsikeresebb tényező a jó példa. E tekintetben a szülői ház segítő kezet nyújtson az iskolának. Legyenek a szülők józan, munkás, erkölcsős egyének. Az anya találja főboldogságát abban, hogy idejét gyermekei gondozására fordíthatja. Szeretettel bánják gyermekeivel, készséggel, örömmel foglalkozzék velök. Ne legyen a gyermek teher a szülőknek, de tekintsék azt legdrágább kincsnek, tekintsék azt az ég adományának. Legyen a szülők családi élete tiszta és szeretetteljes. Ha egymásért nem, gyermekeikre való tekintettel szeressék egymást és éljenek békében. A mely házat a nagy ég legdrágább kincsével: gyermekkel áldott meg, abból a házból száműzött legyen minden viszály és perpatvar. Ha a gyermek szülei részéről egymás iránti tiszteletet, szeretetet és odaadást tapasztal; ha a vallásosság, mértékletesség, a munkásság, szelidség s a mások iránti tisztelet nemes példáit szemlélheti otthon; e nemes példák kétségtelenül termékeny talajt találnak a fogékony gyermeki kebelben, s így a gyermek már a szülői házban nevelhető szoktatás által nagyfokú erkölcsiségre.

Szükséges azonban, hogy a jó példaadásban elől menjen az iskola. Az egész iskolai eljárás a szabályosság, lelkiismeretesség, pártatlanság és szives készség tükré legyen. Ne feledjük egy percig sem, hogy a tanuló lelke befogad minden benyomást. Adjunk hát jó példát tanítványainknak. Ezeknek neveltebb vagy jobb érzésű része ügyis félt tisztelettel és teli vágyakozással csüng rajtunk főleg az első években. A kis diák előtt a tanító a legnagyobb hatalom. Erre szeret igazában hivatkozni és lelki világának magaslatán tanítója személye trónol. A mit ettől lát és hall, azt legtöbbször nagy élenken megjegyzi.

Legyünk hát rajta, hogy úgy tanító eljárásunkban mint magunk yiseletében csak szépet, jót, nemeset tanulhasson tőlünk. És ez üdvös, e jótékony ráhatás minél élénkebb s minél sürűbb legyen. Csakis így honosíthatunk meg egészséges szellemet a tanulóknban. Pedig e fogalom: nevelői ráhatás', ez sava az iskolai élet működésének és betetőzője, koronája a nevelő eljárásnak. Becsebb minden más egyébnél. Mert kiszámíthatatlan lelki nemesedést merít abból a növendék, a szülő; pedig édes megnyugvást, ha nevelőiben mindig ajánló szerénységet, nemes komolyságot és tiszteletreméltó önmegtartóztatást tapasztal. Így van mit követnie. . . . !

Hogy a növendék erkölcsi érzülete szabatosan fejlődhessék, a jó példa nyújtása mellett legyen gondunk rá, hogy a tanuló otthon és az iskolában lehetőleg elvonnassék a rossz példák szemlélete elől. A szülő otthon gondosan ügyeljen fel gyermekére és azt a rossz társaságtól óvja meg. Az iskolában pedig lehetetleníteni kell egyesek kihágásainak ismétlődését s minden alkalommal ellensúlyozandó a megtörtént hibákból származható káros visszahatás.

Fel kell továbbá ébreszteni a tanulóknban a jó hajlamokat. Ezekből készség és jó szándék származik. A szándék pedig kezdete a tettere való elhatározásnak. Hogy azután a tanuló ne elégedjék meg a „jó szándékkal“, de legyen rajta a szándékba vett jó dolgok végrehajtásán is, szóval, hogy tettere erős egyén vállalják belőle: ez is az erkölcsi képzés feladata.

Kiváló gond fordítandó a kötelességérzet kifejlesztésére is. Ez az erkölcsiség egyik legbiztosabb alapja. Ki nagyot, igen nagyot akar művelni, azt erős kötelességérzet nélkül nem teheti. Nem áll az, hogy nagy dolgok véghezvitelének leghathatósabb rugója az érdek, a dicsőségvágy, vagy az önzés. Alphorheták azok, kik azt hirdetik, hogy igen. Erdekből életünket vajmi gyéren áldozzuk fel. Dicsőségvágyból nyugodtan még senki sem vérzett el vallásért, hazáért, közügyért. Ellenkezőleg a lélek összes, hatalmas, nagy szenvedélyei a kötelességérzeten, mint megingathatatlan sziklafalon alapulnak. S a kiben a szigorú, a hatásszerű kötelességteljesítés megtisztelő szenvedelmé vet lobbót, az olyan céljának él, az olyan céljáért s az ügyért, ha kell, fel is áldozza magát s minden esetre szívesen hozza szükség esetében áldozatul szabad idejének nemcsak perczeit, de óráit is.

Kifejlesztendő továbbá a nemes és szelid érzelmek is és különösen a tiszta, a lélekemelő, a hamisítatlan vallásos érzület. Végül: izmosítani kell a tanulók akaratát és ápolnunk kell bennök az egymás iránti szeretetet. Legyen az iskola nagy családi ház, a hol a gyermekek második otthonukat találják fel. Tekintsék a tanulók egymást testvérekül. Legyen bennük egymásiránti készség. Tanulják meg segíteni a szükölködőt, ápolni a gyengét, a beteget. Legyenek áldozatkészek egymás iránt. Igyekezzenek egymás boldogságán örvendezni s egymás bánatában osztozkodni.

Ha mindezeket teljesíti az iskola, a tanulók erkölcsi képzésére nézve megtette a maga kötelességét.

Dortsük Gyula.

A közönséges törtek tanításához.

Általános a nézet, hogy a közönséges számtannak úgy a megtanításra, mint a megtanulásra legnehezebb, az a része, mely a közönséges törteket öleli föl.

Abban is egyetértünk mindnyájan, hogy a tanításnak, ha a gyermekkel magunkat meg akarjuk értetni, szemléltetőnek kell lenni.

Nálunk a szemléltetésnek nagyon elterjedt módja az, hogy huzunk a táblára (illetve nyomtatunk a könyvbe) egy egyenes vonalat s úgy teszünk, mintha azt apró vonásokkal vagy pontokkal egyenlő részre darabolnók s a gyermekkel elhitejtük, ha akarja (ha érti), ha nem, hogy az a vonal valami egész s azok a megjelölt darabkák, miket a gyermek lehet, hogy nem is ismer föl, annak a vonal-egésznek egyenlő részei.

Ezt a vonalos szemléltetést minden nemű és rangú iskola tankönyveiben megtalálhatjuk. Előszertettel ragaszkodnak ahhoz a tanítóképző-intézetek (fi-nő) is s ennél fogva a népiskolákban is általánosan el van terjedve. (Itt közbevetve megjegyzem, lévén a rajzolva-szemléltetésről szó, hogy nem értek egyet D. G. úrral abban, hogy, ha a gyermek a gyilok szót nem érti, azt mondom neki, hogy tör, s ha így sem érti, rajzolok a táblára egy tört. Én inkább kifara gnék fenyőfából egy tört, s odaadnám a kezébe, hogy fogja meg).

Igy állván a dolog, felette nagy örömmel tapasztalám, hogy abban az angol aritmetikában, melyhez a minap jutottam, a vonalos szemléltetésnek nyoma sincs. A könyv czíme: Arithmetic by C. Pendlebury. Cambridge 1888. Tartalma és terjedelme körül-belől egy középiskolák számára írott közönséges számtanuké-
nak felel meg. Pénz- és mérték-egységek egyenlő részekre osztásával szemléltet s úgy vélem nem okulás nélkül való dolog lesz a tárgyalási módjával egy kissé megismerkedni s abból egyet-mást megszívélni.

Annnyit előre megjegyzek, hogy az angol pénz- és mértékegységek a közönséges törtek tanítására alkalmasabb módot nyújtanak, mint a mieink, mert azok nem tízes és beosztásúak; mind a mellett a megfelelő szemléltetés nálunk is alkalmazható.

S miután könyvünk leggyakrabban az Angolországban forgalomban levő s ott általánosan ismert pénzekkel szemlélteti a tanítást, szükségesnek tartom a pénzegységet, annak fölosztását s a közönséges forgó pénzdarabokat, ezeknek értékét előzetesen fölemlíteni.

Pénzegység a font (paund = font sterling = 10 frt. aranyban); ez oszlik 20 shillingre; egy shilling oszlik 12 penny-re; 1 penny oszlik 4 farthing-ra.

A forgalomba levő pénzdarabok:

1 guinea, értéke 21 shilling	1 shilling-es, ért. 12 penny
1 font " 20 "	1/2 " " 6 "
1/2 " " 10 "	1/3 " " 4 "
1 korona " 5 "	1/4 " " 3 "
1/2 " " 2 1/2 "	1 penny-s " 4 farthing
1 forint " 2 "	1/2 " " 2 "
1 shilling-es " 1 "	1/4 " " 1 "

És most lássunk a tárgyalás elejéről egy csipetnyit.

Avval kezd, hogy azok a nevetlen (abstract) egész számok, melyeket megelőzőleg már letárgyalt, a nevetlen egész-egységnek a többszöröse; és a neves (concret) mennyiségek az egész fontoknak, shillingeknek stb., vagy más neves egységeknek a számai; ennél fogva, ha valamely mennyiséget részeire bontunk, ismernünk kell valami módot arra, hogy az egyes részeknek az egészhez való viszonyát kifejezhessük.

Ha pl. 1 shilling-nyi pénzünk van mind penny-s darabokban, együtt 12 pennynk van; és ha ezt két egyenlő részre osztjuk, mindkét részen 6 pennynk van; ezeknek az egyenlő részeknek mindenike az egész shillingnek a fele s a shillinghez való viszonyát jelképesen így fejezzük ki: 1/2. E szerint 6 penny = 1/2 shilling.

Igy tehát valamely mennyiségnek felét úgy tudjuk meg, hogy 2-vel osztjuk, vagy két egyenlő részre osztjuk.

Azt is mondhatnók, hogy valamely mennyiségnek a fele az a szám, melyet ha kétszer veszünk, vagy 2-vel szorzunk, magát a felezett mennyiséget kapjuk.

Igy: 24-nek fele = 12, 1 fontnak fele = 10 shilling, 1 shillingnek fele = 6 penny (több pence), s i. t.

Következik 22 szóbeli feladat. A tárgyalás folytatása: ha azt a shillinget, mely 12 penny-s darabból áll, három egyenlő részre osztjuk, mindenik rész 4 pennyből áll. Mindenik részt az egész shilling egy harmad részének nevezzük s a shillinghez való viszonyát jelképesen így fejezzük ki: $\frac{1}{3}$. Ha két részt együvé veszünk, 8 pennynk lesz s ennek az egész shillinghez való viszonyát így írjuk: kétharmad s így jelöljük: $\frac{2}{3}$.

Igy: a shillingnek $\frac{1}{3}$ -a = 4 penny, a shillingnek $\frac{2}{3}$ -a = 8 penny, a shillingnek $\frac{3}{3}$ -a = 12 penny.

Következőleg egy mennyiség $\frac{1}{3}$ részét úgy kapjuk meg, hogy 3-mal osztjuk, vagy 3 egyenlő részre osztjuk; a $\frac{2}{3}$ részt úgy tudjuk meg, hogy az $\frac{1}{3}$ részt 2-szer vesszük.

A következő példák az $\frac{1}{3}$ és $\frac{2}{3}$ fogalmának megértésére szolgálnak: $\frac{1}{3}$ shilling = 12 penny-nek $\frac{1}{3}$ -a = 4 penny, $\frac{2}{3}$ shill. = 12 penny-nek $\frac{2}{3}$ -a = 8 penny, $\frac{1}{3}$ font = 6 shill. 8 penny, $\frac{2}{3}$ font = 13 shill. 4 penny (az előbbinek 2-szerese).

Ismét: mivel $\frac{2}{3}$ shilling = 8 penny és $\frac{1}{3}$ -a a két shill.-nek = 8 penny, tehát $\frac{2}{3}$ -a egy shill.-nek = $\frac{1}{3}$ -a két shill.-nek és általában $\frac{2}{3}$ rész jelenti 1 harmadát két egységnek, vagy 2 harmadát egy egységnek.

Következik 20, részint szóbeli, részint írásbeli feladat az előbbiek gyakorlására. Még csupán a negyed- és ötöd részek tárgyalását nézzük meg.

Ha egy shilling-nyi összeget 4 egyenlő részre osztunk, minden egyes részt a shilling egy negyedének hívunk s jelképesen így írjuk le: $\frac{1}{4}$.

Ha 2 részt együvé veszünk, ennek viszonyát az egészhez jelképesen így írjuk le: $\frac{2}{4}$; és három részt együtt így fejezzük ki: $\frac{3}{4}$. Tehát: $\frac{1}{4}$ shilling = 3 penny, $\frac{2}{4}$ shill. = 6 penny, $\frac{3}{4}$ shill. = 9 penny és $\frac{4}{4}$ shilling = 12 penny.

Ha egy mennyiséget 5 egyenlő részre osztunk, egy részt az egész egy-ötödének hívunk s így jelöljük: $\frac{1}{5}$; és ha 2, 3, 4 részt együvé veszünk, azt megfelelőleg $\frac{2}{5}$, $\frac{3}{5}$, $\frac{4}{5}$ jelképpel fejezzük ki. Tehát: $\frac{1}{5}$ font = 20 shill.-nek $\frac{1}{5}$ -e = 4 shill., $\frac{2}{5}$ font = 20 shill.-nek $\frac{2}{5}$ -e = 8 shill., $\frac{3}{5}$ font = 20 shill.-nek $\frac{3}{5}$ -e = 12 shill., $\frac{4}{5}$ font = 20 shill.-nek $\frac{4}{5}$ -e = 16 shill. és $\frac{5}{5}$ font = 20 shill.-nek $\frac{5}{5}$ -e = 20 shill. = 1 font.

Ezek után vizsgálat alá veszi a tört-symbolumokat; megnevezi azok részeit (számláló, nevező), meghatározza a törtszám fogalmát s kimutatja, hogy a számláló az osztandónak, a nevező az osztónak felel meg. Gyakorlatul szó- és írásbeli feladatok következnek.

Most annak a thémának a tárgyalását veszi elő, hogy ugyanazon tört különböző symbolumokkal fejezhető ki. Abból indul ki, hogy ha 10 shilling-nyi adósságot meg akarunk fizetni, fizethetünk egy fél fonttal, vagy 4 drb. koronással, vagy 5 drb. forintossal, vagy 10 drb. shillingessel, vagy 20 drb. hat pennissel, vagy 40 drb. három pennissel, vagy még más módon is.

Úgy de: 4 drb. félkorona = $\frac{4}{8}$ font, 5 drb. frtos = $\frac{5}{10}$ font, 10 drb. shill. = $\frac{10}{20}$ font, 20 drb. hat penny = $\frac{20}{40}$ font. Tehát 1 fontnak $\frac{4}{8}$ -a, $\frac{5}{10}$ -e, $\frac{10}{20}$ -a, $\frac{20}{40}$ -e, mind egyenlő $\frac{1}{2}$ fonttal; következőleg ezek a symbolumok: $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{5}{10}$, $\frac{10}{20}$, $\frac{20}{40}$ egymással egyenlők.

De nem folytatom tovább. A fennebbiekből meg lehet itélni a szerző tárgyalási módját s meg lehet arról győződni, hogy a közönséges törtek tanításánál a meg-

értetés okáért nem okvetetlen szükséges a kétes eredményel biztató vonaloz szemléltetéshez folyamodni.

Nálunk, ha a fennebbi mód szerint akarunk tanítani, a szemléltetésre alkalmas lehet: a pénzdarabok közül az 1, 4, 10 és 20 kros; az 5 és 10 frtos (papirosból készült pénz); a tuczat, melyben 12 drb. van; az év, hónap, hét, nap és óra.

Dr. Veress Vilmos.

Egy takarékpénztár és cultura.

Már micsoda furcsa cím ez megint, mondja a nyájas olvasó, talán ismét a néhai Weisz-féle iskolai takarékpénztárakkal óhajtják a világot boldogítani, vagy pedig a tanítókat a közgazdasági elméletek behatóbb tanítására biztatni az iskolákban, holott arra extra új képességekről és új időkről is kellene itt-ott gondoskodni.

Ne tessék megijedni, sem az egyik, sem a másik biz'a, hanem egyszerűen azt akarom halás elismerés nyilvánítása mellett fölemlíteni, hogy a marosvásárhelyi takarékpénztár részvénytársaság, mint még azt sok más esztendőben is megtette a folyó évi február hó 27-én tartott közgyűlésében sem feledkezett meg az iskolákról és általában a nevelésügyről, mert a 631 frt. jótékony célú adományainak több mint egyharmadát, 220 frtot adta ilyes czélokra és pedig: a maros-tordamegyei általános tanító-testületnek, mint alapító tagsági díjat 20 frtot; a marosvásárhelyi szegény tanulókat segélyező (u. n. rongyos) együletnek 30 frtot; az ev. ref. collegiumi szegény tanulókat tápintzetére 40 frtot; a róm. kath. és az ev. ref. felekezeti leányiskoláknak 30—30 frtot; a községi elemi fiu és leányiskoláknak 25 frtot, az alsófoku iparostanulók iskolájának 25 és a kereskedő-tanulók iskolájának 20 frtot.

Hát ezt csakugyan nem lehet épen országra szóló eseménynek nevezni, de igen nagy a jelentősége, ha elgondoljuk azt, miszerint van az országban mintegy négyszáz takarékpénztár, másféle bank és hitelintézet pedig csaknem még egyszer annyi és ha ezek évről évre tiszta nyereségeiknek csak 2—3%-át népnevelésügyi czélokra fordítják, a mit az egyes intézetek jóformán észre sem vennének, nem hogy talán legkisebb megerőtetésükbe is kerülne, micsoda csinos kis összegek állanának évről-évre a hazai cultura gyarapítására rendelkezésre! Az aztán az intézetek mindenkori böles belátásától függene, hogy vajjon nem volna-e koronként üdvösebb egy pár apróbb jutalmi összeg csatolásával egyik másik magasabb szempontból figyelemre méltóbb tanítói állást, ha csak egy-egy száz forintos alapítvánnyal is erősíteni, gyarapítani stb. mint csak időleges jutalmakra, segélyekre fordítani.

Való igaz, hogy a tisztán tanügyi embereknek sajnos, de nem épen bőven jutott az alkalom, hogy mint tőkepenzes részvényesek vegyenek részt az ilyes gyűléseken, habár hála Istennek itt-ott mégis csak előfordul az is; ámde minden intézet részvényesei és vezetői között akadnak és találhatók a cultura iránt érdeklődő egyének és azok magukéva tehetik az ilyes kérdéseket s más jótékony és elismerem szintén üdvös célú adományok mellett helyet szoríthatnak sőt állandósíthatják a népnevelési czélok gyamolítását is.

Ha csak egy-két helyen ezen sorok megfelelő figyelmet ébresztenek és sikeres működésre serkentik a tanügygyel foglalkozókat és azok barátjait, e kis czikkecske célját érte.

A megnevezett takarékpénztár iránt pedig ismételt köszönetet nyilvánítva óhajtom, hogy tetézhesse már is bokros érdemeit e téren évről-évre haladó mértékben.

Deák Lajos.

Helyesírás és fogalmazás *)

„A mit józan észnek tartunk, az nagyobbára nem egyéb, mint ékosan fölhasznált tapasztalatok összege. Megszerzésére nem annyira valami nagy észtehetség, mint inkább türelem, pontosság és éberség kívántatik.“
Smiles.

A tapasztalatok segélyével nyert józanészre hol volna több szükségünk, mint a tanításnál? Ezért engedje meg a t. bizottság, hogy a tanítás egyik legnehezebb tárgyára: a helyesírás és fogalmazásra nézve, egy-két tapasztalati ténnyt és néhány ebből levont következtetést elmondjak. Mert alig van tárgy, a mely több gondot adna a lelkiismeretes tanítónak, s alig van tárgy, a melyért több szemrehányás érne az iskolát, mint éppen ez. Egyik iskola a másikat vádolja, s persze mindig az a bűnös, a melyből az írni nem tudó gyermek vagy növendék éppen frissében kikerült. Hogy csak a leányoknál maradjak, itt a különböző fölvételi vizsgálatok a polgári és felsőbb leányiskolát, ezek ismét a népiskolát vádolják... Hát a népiskola kit vádoljon?

És van-e alapja e vádaknak? Ha csak azt nézzük: milyen készültséggel kerül némely, azaz: sok növendék egyik intézetből a másikba s milyen, írásbeli dolgozatot készít a vizsgálaton, milyen folyamodást v. üzleti, vagy más fajta levelet ír, ha egy-két polgári, v. f. leányiskolai osztályt végezve, kikerül az életbe: akkor talán van. Az írásbeli dolgozat sok tekintetben lehet mértéke az ember, v. a gyermek nyelvtani ismereteinek és az értelem fejlettségi fokának.

És számításba vehető viszonyok, körülmények közt: mértéke lehet valamely iskola helyes, vagy helytelen, gondos, vagy gondatlan vezetésének.

De mielőtt tovább mennék, engedje meg a t. bizottság, hogy felsőbb leányiskolánk I. osztályos növendékei közül háromnak a fogalmazását bemutassam, illetőleg betűről, betűre ide iktatva föl is olvassam. Unalmas tárgy, tudom, de szükségünk van erre is.

A „L'Enseignement secondaire des jeunes filles“**) gyakran közöl iskolai növendékek fogalmazásából mutatványt. Kisértsük meg mi is; nem utánzás kedvéért, hanem szükségből.

Ime az első dolgozat; olyan növendéké, a ki a tanulásban kitűnő. Írása pedig, a mint látható, telve hibákkal.

I. szám. „3. feladat.

Utazás Budapestről Bécsben.

A múlt nyáron, mikor még Budapesten voltam, lejött Bécsből a nagynéném s felvit Bécsben. Másnap reggel 7 orakor elindultunk. A vasuton menve látuk a szép vidéket, mely minden oldalról elterjedt. A hogy mentünk láttam Komárom várát. Utazásom alkalmával látuk az öreg Dunát, mely előttünk folyt el, Bruknál elhagytuk az országot s Ausztria földjén utaztunk tovább. Nemsokára feltűnt a határon Bécsnek egy része sok gyárral s annak oriai-füstölő kéményeivel, itt már nem lehetett hallani magyar szót, mindenki németül beszélt, tovább haladva, az egész város látszott oriai területével, mellette a Duna folyt el, Bécszet a tulsó partal öt híd kötötte össze, melyet tisztán látszofak. s így jól meg lehetett számlálni, az egyiken keresztül is mentünk. Nemsokára elértük az állomást, a va-sutból kiszálva ben voltam a nagy városban, melyre oly régóta vágytam.“

*) Felolvasás a kolozsmegy. tanítótétel nevelésügyi bizottságának 1889. márcz. 19-én tartott ülésén.

**) Revue mensuelle, fondée et dirigée par: Camille Sée.

II. szám. A tanulásban közepes tanuló dolgozata:

„Milyennek kell lenni egy kis lánynak?

A városba, ismertem egy kis lányt-mely nagyon kedves és ügyes volt. Az iskolába mindig úgy ült, mint egy kis angyal, hogy a tanítójának soha se kellett megszolitania, mint más gyereket. A utcán, ha végig ment és vagy egy ismerőst pillantat meg, illedelmesen köszönt és csak úgy ment tovább. Otthon pedig elévette a munkáját és dolgozott, hogy ha látta az anyjának sok dolgavan, akkor leletta a munkáját és segítet az anyjának. Ezért nagyon szerették a szülői ezt a kis lányt.“

III. szám. A közepesnél gyengébb tanuló dolgozata:

„Idegenek között.

Van nekem egy unokatestvérem, a ki a múlt évben a zárdában volt az apácáknál, de már ebben az évben itthon maradt, többé nem ment vissza. És ő elbeszélte nekem, hogy milyen furcsa élett van ott, reggel mikor fölkelnek, akkor elmenek a templomba, egy órát ott ülnek, azután vissza menek a zárdába, és regeliznek; azután, regeli után az iskola helyiségében-menek, de mindenhová az apácza kíséretével, mikor az orának végevan, akkor megint a templomba menek, egy óráig, tizenkét orrakór ebédelnek és aztán egy orrát a kertben ülnek, de ekkor sem játszanak, hanem csak sétálnak, így megy ez egésznap s egészshéten, kivéve vasárnap, akkor csak két órát menek a templomba és a többi órát eljázzák s így megy egészévben.“

A feltűnőbb helyesírási hibákat aláhúztam.

A dolgozatok az 188⁸/₉. tanév első feléből valók. Egyik sem első dolgozat azonban; mert ebben az esetben föltehető volna, hogy a megilletődés, szokatlanság, zavar akadályozta őket a fogalmazások helyes kivitelében. Végre mindeniket a tanteremben egy órai idő alatt készítették.

Hozzánk, mivel intézetünknek csak 4 évi tanfolyama van, az elemi iskola hatodik osztályából kerülnek a növendékek. Sajnos, kivételosen, fölvételi vizsgálat az 5-ikből is. De e fogalmazások írói mind a 6-ik osztályból valók. Még pedig: van közöttök olyan, a ki mind a hat osztályt Kolozsvárt tanulta, van ismét olyan, a ki falun, és olyan, a ki 5 évet Budapesten, egyet Kolozsvárt. Természetes, hogy növendékeink nagyon különböző iskolákból kerülnek. S az eredmény?.. A fogalmazások gondolati részét, azaz fölfogását illetőleg, különböző, (a mi a gyermek egyéni sajátosságaitól is függ, legalább részben); de a helyesírás tekintetéből, nehánynak kivételével, nagyon egyenlő.

Ki ámithatná magát most azzal a balga remény-nyel, hogy egy 55—56 tanulóból álló osztályt, melynek ⁸/₁₀ része így ír v. még gyöngébben mint a bemutatott példákból látható: egy—két év lefolyása alatt megtanítja egészen helyesen írni és fogalmazni?

Pedig a négy osztályos felsőbb leányiskolának már az első év leteltével a lehető legjobb sikert kellene elérnie a helyesírás terén. 1) Mert már az első—második év lefolyása után, a tanulók egy része más intézetbe lép, vagy otthon marad azzal a tudománnyal, a melyet magával vitt. 2) Mivel a következő osztályokban a II. évtől kezdve, a tanterv szerint kevés időt lehet a nyelvtanra, s a helyesírás szabályainak magyarázatára szentelni. (Tulajdonképeni nyelvtant már nem is tanulnak az I. év után.)

S ha felteszszük, hogy van hiba a polgári és felsőbb leányiskolák tanítás tervében, vagy módszerében, vagy akár a tanító személyzet eljárásában: de az is bizonyos, hogy az elemi iskolából, s különösen a hatodik

osztályból kikerült növendéknek a *tanterv* szerint már tudnia kellene: hol használjon két mássalhangzót, hol egyet. Hol tegyen a magánhangzóra vesszőt, hol pontot. Annál inkább azt, hol kell *s*-et, hol *sz*-et, hol *d* vagy *t* betűt írnia.

S ha a népiskolák számára írt nyelvgyakorló könyveket (Nagy László, Bárány, Belicza stb.) végig nézzük, s ezekből akarnánk itéleket levonni: akkor azt lehetünk, hogy már a 4. osztályból kikerült tanuló az érintett dolgokra nézve tisztában van és helyesen ír. De e helyett mit tapasztalunk? Azt, hogy csak a kiváló népiskolák jobb növendékei írnak úgy, a mint népiskolát végzett gyermektől várni lehet, 55—60 közül 8—10; a többinek alig van némi fogalma a helyesírásról. Sőt akad olyan is, a ki még a betűk leírásával sincs egészen tisztában.

Az igazság kedvéért ismételve megjegyzem, hogy kedvező kivételek vannak különösen a jól szervezett népiskolák növendékei közt, de ezeknek a száma aránylag igen csekély.

A mi pedig az írásnál elfoglalt ülést, testtartást illeti: ez valóban a nagyobb részénél siralmas, megdöbentő látványt nyújt; mert nem szomorú-e látni azt, hogy egy gyermekleány, a helyett, hogy az egészség minden feltételének megfelelőleg ülne; a helyett, hogy egyenes tartással két karát asztalára fektetve, két vállát egyenes vonalban tartva, szemben ülne írásával: a helyett, mondok, jobb vállát magasra félhúzza, a balat a balkarral együtt leereszti; hátát a legveszedelmesebben meggömbölteti, mellét a padhoz támasztja, úgy hogy orra csaknem a papírt érinti, s így ír. S a mi a legrosszabb: 12 éves korukban már alig lehet leszoktatni őket erről az írásmódról. Vannak e tekintetben is kivételek, de nem nagy számmal. Hogy miféle bajok származnak ebből, tudjuk; sajnosan tapasztaljuk. Első sorban: rövidlátás. Nagy a rövidlátók száma már az első osztályban (felsőbb iskolák). A gyöngébb szervezetűeknél hátgerincz elgörbülés, oldalkinövés... A tüdővésznek egyik nemé éppen a görbe ülésnek az eredménye. Mert tudjuk, hogy a tüdő odailleszkedik a mellkashoz, s mint ruganyos test, annak minden mozdulatát követi. Már most, a tüdő felső része, a hol a tüdőcsúcsok fekszenek, a helytelen, görnyedt ülés miatt alig-alig tágul; ezért nem történik bennök elegendő légesere, nem jut oda elég tiszta levegő, szóval: nem működnek kellőleg, s ennél fogva a anyag lélekzetvétele miatt a tüdőcsúcsok szövete kóros átváltozást szenved, míg végre az egész tüdő elbetegesedik.

Ezért az írásnál való ülésnek semmi más módja nem lehet célszerű, csak az, a melyet az orvosok már oly régen fejtegetnek, s a melyet többek közt Schubert nürnbergi szemorvos ajánl. Kérdésemre, melyet e tárgyban hozzá intéztem, (mert az ügy már régen nyugtala-

nit) szíves volt válaszolni. E válaszában is hangsúlyozta: miként „évek óta már a mellett küzd, hogy a gyermeket az iskolában úgy szoktassák, hogy az a papírt fektesse magával szemben egyenesen a test közepe elé; a mellett ne támaszsa a padhoz, függélyes vonásokat írjon, s így aztán az egyenes tartásra mintegy kényszerítve van. Csakis a függélyes betűk írása menti meg őt a görnyedt üléstől.“ („Papier mitten vor dem Schreibenden und gerade liegend, d. h. die Ränder desselben parallel den Rändern des Schreibtisches; Schrift senkrecht.“)

Ezek a Schubert dr. szavai. Ezeket hangsúlyozza orvosi munkáiban; s ezt fejtegette a középfrank orvosi kamra a bajor kormányhoz intézett fölratában.

T. bizottság, én szépírást nem tanítok; de foglalkozom írásbeli dolgozatokkal és foglalkozom egészségtannal, és 14 évi tapasztalatom is azt bizonyítja, hogy Schubert dr. szavainak igaza van. Azért azokat betűről-betűre aláírom.

A kik aesthetikai szempontból kifogásolják a függélyes betűk írását: azokat, meg vagyok győződve róla, csak a megszokás vezeti ellenvetésükvél. Hiszen a szépíró függélyes betűkkel is épp olyan szépen ír, mint a hogy dült betűkkel írta. Aztán függélyes vonásokkal írtak az emberek a legrégibb időktől fogva a 16-ik sőt 17-ik századig. S a kis gyermek, midőn először vesz tollat a kezébe, egyenesen fekteti papírját és függélyes vonásokkal kezd írni, s azt a szerencsétlen dült betűt, s azzal együtt a görnyedt ülést, csak később tanulja és szokja meg. S ha már egyszer megszokta, szinte lehetetlen leszoktatni róla.

Pedig mennyivel kényelmesebb ez az egyenes ülés, mennyivel kevésbé fárad mellette az ember.

Ezért t. bizottság, ismételve mondom, hogy én rószemről helyesnek csakis azt tartanám, ha az első osztálytól, az első vonástól kezdve minden tanító és tanítónő, a kinek a helyisége megengedi: szigorú következetességgel úgy szoktatná a gyermeket, hogy az egyenes tartással ülve, mindkét karát a padra fektetve, függélyes betűket írjon; kezdetben azzal a lassu tempóval, a mely biztosít arról, hogy ezt az egészséges ülést a gyermek megszokja és görnyedt helyzetet fölvenni soha sem fog.*)

Ezt nehezebb kivinni Németországban, a hol a németírásnak, mintegy természetében fekszik a ferde vonás. Ezért sokan írnak ott már latin betűvel. Schubert dr. maga is, természetesen, függélyes vonású latin betűkkel ír. Nálunk azonban csak akarni kell, hiszen az u. n. latin betűket eredetileg is függélyes vonásokkal írták.

Ennyit az egészségtan érdekében.

(Folytatása köv.)

Binder Laura.

T Á R C Z A.

A természeti erők forrásairól és értékesítéséről.

(Vége.)

A munkára felhasználható még a vegyi erő. Midőn két egymással vegyrokonságban levő elem atomjai egymást kölcsönösen vonzzák, s ennél fogva egyesülni törekednek; akkor egyesülésök előtt bizonyos rejtett erővel, úgy-

nevezett, helyzeti erélyvel bírnak, mely az egyesülés után mozgási erélybe megyen át.

Ugyanis, ha a szén a szabad levegőn kellő mennyiségi fokra emeljük, az egyesül a levegő oxiginjével; ezt égésnek nevezzük. Ilyenkor a helyzeti erély (energia) a mozgási (aktualis) vagy működő erélynek ama nemébe

*) Különösen fontos ez a leányokra nézve, kiknél a női munka, zongorázás stb. annyi alkalmat nyújt a görnyedt ülésre.

alakul át, melyet melegnek nevezünk és most már különbözőféle erő kifejtésre fordíthatunk. A többi tüzelő anyagok is a fennebbi jelenséget mutatják. Az érczek hasonlóképpen oxidálódnak és tényleges (mozgási) erélybe vehetnek átál. Ha már az erő megmaradása elvénél szemmel tartása mellett az elektromos gépeknek gyakorlati alkalmazását a gőzgépekkel összehasonlítjuk, akkor tekintetbe vesszük, hogy melyiknél milyen anyag szerepel a hajtásra, olcsóbb-e vagy drágább?

A gőzgépeknél tüzelő anyagul használjuk a szenet, melynek elégeése a gép hatásához szükséges meleget szolgáltatja. Electromagneses gépeknél az elektromagnességet gerjesztő galván áram a telepekben fejlődik, melyekben a zinknek vagy más fémeknek oxidálása szerepel. A gépek e két fájánál a használhatóság már el van döntve, mivel a zink s a vele használható anyagok ára, a szén árának úgy felette áll, hogy az árkülönbség tekintetében nem versenyezhetnek, hogy ha az elektromos gépeknél a felmerülő akadályokat elháríthatnák is.

Faraday a harminczes években azt fedezte fel, hogy vezető drótokban úgy is lehetne elektromos áramot fejleszteni, hogy ha mages sark közelében forgatjuk. Ezt Faraday indukált áramnak nevezte. Erős áramok ébresztésére azonban ezen gépek nem képesek.

Verner Siemens Berlinben a gépben oly elektromágnest alkalmazott, melyben csekély mágnesség van, de úgy rendezte be a dolgot, hogy az áram, melyet a gép fejlesztett, nem csak a külső vezetéken ment át, hanem az elektromágnés külső tekercein is. Ily módon erősebb mágnességet fejlesztett és az áram is erősebb lett. A magesnek és áramnak egymásra hatása rendkívüli áramot idézett elő. Ez erős forrás a mágnesség s az ebből fejlesztett áram, nem egyéb mint az az erő, mely a gép forgatására szolgál. Ezért az ilyen gépet dinamo elektromos erőgépeknek nevezik. Ennek a működéséhez gőzgép kívántatik, melynek forgatásához a munkaerőt szolgáltatja és kevesebbe kerül, mintha zink és savak által akarók a munka erőt megszerzözi.

Ezeknek az áramoknak sokféle használata van t. i. mai nap sokat beszélnek a villamvilágításról. Az áramok használhatók a galvanoplástikában és más chemiai munkálatokra. Ugyanis a dinamo elektromos géppel fejlesztett áramot arra is fel lehet használni, hogy más ilyen gépet hozzon mozgásba és ezt a munkaerőt, mely e mozgással keletkezik, most mechanikai munkák végzésére lehet fordítani.

A mechanikai munkaerő előállításának ez a módja elüt attól, mely a gőzgépeknél fordul elő, itt a mozgató erő a szénben és oxigénben télenül lévő helyzeti erélyből ered. A dinamogép használásánál a gőzgép mozgató erejét kell igénybe venni s a másik gép megfordítva ismét mozgató erőt ad vissza. A helyzeti erélyből tehát a mozgató erő nem származik, hanem a mozgató erély egyik helyről a másikra t. i. az első gép helyéről a másik gép helyére tétetik által.

Ezek után azt kérdezhethük, hogy az erőátvitel mikor válhatik kiváló fontosságúvá? Azt mondhatjuk, hogy a vasutaknál a dinamo gépet nem használhatjuk a lokomotív helyett, csak úgy lehetne lokomotívet helyettesíteni, ha másnemű álló gőzgépeket lehetne alkalmazásba hozni, melyek ereje a síneken mozgó kocsiakra dinamó gépeken vitetnék át. A nagy álló gépek takarékosabban dolgoznak mint a lokomotívek, de az átvitelnél bizonyos munka mennyiség elvész, a mi az előbbi hasznót eloszlatja.

A dinamogépeket másképpen eredményesebben lehetne használni. Tudjuk, hogy nagyobb városokban

vannak világító gázgyárok, a hol a gázt nagyban előállítják és vezetékben az egyes háztartásokba vezetik, továbbá vannak vízvezetékek, melyek a víztartóból elvezetik a vizet az egyes épületekbe; épen úgy lehetne nagy gépekkel központi állomásokon erőt termelni s azt elektromos vezetékeken és dinamogépeken egyes háztartásokba bevezetni. Mily nagy hasznára válnék a kis iparos közönségnek, hogyha a varrógépeknél vagy más hasonló eszközöknél a munkára alkalmazhatná. Azt épen annyi időre hozhatná mozgásba, mint a mennyire akarná. Talán nincs messze az idő, hogy az bekövetkezik.

Nemzetgazdasági szempontból el van fogadva, hogy minden tárgyból csak annyit szabad fogyasztani, a mennyi belőle termelhető. Így csak annyit szabad elhasználni a tüzelő anyagból, a mennyi belőle ugyanazon idő alatt újra nő. Azonban a jelen időben másképpen járnak el és az erdőket nagyon pusztítják.

A földgyomrában kőszéntelepek hevernek, melyek hosszú idő folytán a tavak és folyók burkolatánál a föld felületén élt növényzet folytonos növéséből rakódtak le és képződtek. Azokat most folytonosan bányászják emberi erővel és technikai eszközökkel és úgy fogyasztják mintha készletünk kimeríthetetlen lenne. E mellett a szenet fogyasztó vasutak, gőzhajók, gőzgépekkel hajtott gyártelepek bámulatot kéltő módon szaporodnak, melyek szintén fogyasztják a kőszént. Az a kérdés merülhet itt fel, hogy mi lesz ebből, ha majd egyszer a széntelepek kimerülnek.

A természetben az erőkről azt a törvényt tanítják, hogy bármiféle erőt teremteni megfelelő erő felhasználása nélkül lehetetlen. A helyzeti erély ama készlete, mely a széntelepekben létezik, keletkezését annak az erélynek köszöni, melyet a nap a földnek a növények növéséhez szükséges sugárzó meleg alakjában hosszú, az emberi nem megjelenését megelőző időkben juttatott. Ha ez a készlet elfogyott, az előrehaladt tudomány nem képes eszközeivel új erőforrást előidézni; az ember kényszerítve lesz arra, hogy azzal az erővel érje be, melyet a nap további időfolytán sugaraival szállít.

Ez az erő a növények folytonos növekedésében, újra keletkező anyagokban, melyek oxidálásra képesek, áll rendelkezésünkre; továbbá pedig oly mozgásokban, melyeket szintén a napsugarak hatása hoz létre, minők a szelek, a folyók és zuhanó víztömegek s melyek sok erőt rejtenek magokban. A vízmozgások annyi erőt szolgáltatnak, hogy egy vízesség egy egész kőszénbányát pótolhat. A mozgó vizeknek ezt az erejét malmok és más vízművek hajtására fordítják, de ilyenkor az erőnek legnagyobb része elvész. Azonban ha lehetséges lenne, ezt az erőt más, távol fekvő helyekre átvinni, hasznosítása is megkönnyebbítenék. Erre igen alkalmas a dinamogép. Remélni lehet, hogy a dinamogépet az emberi tudomány annyira fogja tökéletesíteni, hogy fent említett szerepét be fogja tölteni.

Különösen a vízések alkalmasok oly erőközpontokat teremteni, melyekből az erőt a dinamogépekkel különböző irányban szét lehet helyezni.

Még arra is kell gondolni, hogy a kőszénbányák miképpen kiméltessenek meg a végelpusztulástól. William Siemens Angliára kiszámította, hogyha az évenkénti szénfejtés jelenlegi állapotját megtartja, a telepek még 1100 évnek a szükségletét fedezik: de ha a szénbányászás ugyanabban az irányban növekedik, mint 20 év óta akkor a széntelepek 250 év alatt ki lesznek merítve. Ebből át lehet látni, hogy az efféle krízis bekövetkezése nincs a beláthatlan messzeségben.

Még csak egy megjegyzést: a természet barátja

előtt épen nem vonzó kép; hogy ha a vizesések, melyek tajtékzó vadságokban a hegyi tájak díszét teszik, eltűnnek, lehet hinni, hogy a jövőben sorsukat el nem kerülhetik. Hanem vígasztalhat az hogy a természet szépségeit az élénk ipar-élet fogja pótolni.

Benedek Áron.

PAEDAGOGIAI ESETEK.

A 24. számú paedagogiai esethez. Paedagogiai eseteknél minél többen mondják el nézeteiket és közlik, hogy ők miként tettek volna hasonló esetben, annál több irányban lesz felkeltve az olvasók érdeklődése és gondolkodása. Ugyanazért közlöm, miként jártam volna én el azon esetben, mely a 24-ik szám alatt „Küldemény” címmel van közölve. Annyi indokolás, hogy „nem adom át a csomagodat, mert társaiddal nem élsz elég barátságban” nem elég. Így a gyerekek előtt könnyen az önkénykedés színében tűnhetik fel a tanító. Hanem épen azt, miszerint a szülők is tudtak a fiú rossz magaviseletéről, s e tudat nekik már többször keserűséget okozott, lehetett volna felhasználni a gyermek javítására.

Feltűntettem volna, hogy ime most is mit tett a szülői szeretet: a rossz fiúnak, ki magaviseletével annyiszor megszorította őket, elfeledteté hibáit, megbocsátott neki azon reményben, hogy magába szállva jobb útra tér. Itt a bizonyíték e csomag, melyben elküldötték az ünnepi kalácsot, hogy ha nem is lehet közöttük legalább egyik azokból, a mit otthon esznek. „Lám, fiam, folytatnám tovább, e jószág eszedbe juttathatná, hogy ezeket a kedves, jó szülőket vétek annyit bosszantani, keseríteni; eszedbe kellene jutni, hogy ők mily jók, mennyit tesznek, fáradsnak, küzdenek csak hogy te minél inkább segítve légy abban, hogy tanulásod által ismereteket szerezz magadnak, a miket életed folyamán hasznodra fordíthatsz és jó magaviseleted által megszerettesd magadat tanuló társaidal s ez alatt megszokd az emberekkel való békés érintkezést, a mi szintén van oly fontosságú életfeltétel, mint az előbbi. Te eddig nem tudtad átérezni a nagy jótéteményt, miben ezáltal részesülsz, nem becsülöd meg azokat, kiknek mindenedét köszönheted. Most itt a csomag, s igyekezz szülőid megemlékezését jóval viszonzni!”

Ilyenformán igyekeztem volna hatni egy felnöttebb gyermek lelkiületére. Ha kisebb volt a gyermek, azzal szemben sem volt épen helyes a véghez vitt eljárás. A kicsiny gyermek már fejletlenségénél és egészen gyermekességénél fogva is oly anyagi, hogy ha a tanító talán paedagogiailag helyesen cselekszik is, de az a tett, mely az ő jogos és neki érzéki gyönyöröket okozó tulajdonának elidegenítésére céloz, bármiféle okot hoz fel, előtte ez igazságtalanságnak tűnik fel, s megingatja a tanító iránti hitét, bizalmát, s veszít a tanító tekintélyében.

S szinte hiszem is, hogy a tanítványok nem annyira a „részvét” okán, mint e jogtalan és túlhajtott tett feletti meglepetésekben nem fogadták el az adományt. Mert mégis csak hamarabb félbened a gyermekben, kivált ha nincs jó viszonyban az illetővel, mint itt az előadásból kitűnik, a káröröm, mint a részvét, az pedig nem így nyilvánult volna.

Általában véve az ilyen ügy elintézésénél nem kell gondolkodás nélkül járni el. Ilyen eset sok fordul elő az iskolában, t. i., hogy oly váratlanul jön, miszerint idő sincs a megfontolásra és valamit tenni kell, tehát ha már a csomag jöttét fel akarta használni a javításra, azt előre jól megfontolva kellett volna keresztül vinni.

Szentgyörgyi Dénes.

25. „Alkalom teszi a tolvajt.” Tanítványaimat elvittem a virágos kertbe, hogy a rózsató elfödésének gyakorlati módjával, közvetlen szemléltetés útján megismertessem. Hideg, sivar, őszi nap lévén, M. Gy. nevű beteges tanítványom megfázott s kérésére visszabocsátottam az iskolába. Mikor munkánk végeztével mindnyáján visszamentünk az iskolába, legelőbb belépő két tanítványom látja, hogy M. Gy. az osztálylyal kapcsolatos tanszertár-szobából hirtelen kison s egy rajzfüzetet hozva kezében, szokott helyére hamarosan leül s a rajzfüzetet a padba eldugja. A két gyermekben a lopás gyanuja ébredvén föl, jelentést tettem nekem az esetről. Én rögtön vizsgálatot indítottam, kipuhatólandó, hogy M. Gy. honnan jutott a rajzfüzethez. Kitűnt, hogy M. Gy. pár perezig egyedül lévén az iskolában, ez alkalmat fölhasználta s a nyitva levő tanszertárból lopta el a rajzfüzetet. Ez eset bizonyára nem történt volna meg, ha én a tanszertárt nyitva nem hagyom. Tanulság: Gondosan elhárítandó minden olyan alkalom mely a gyermekeket, ehhez hasonlóan, bűnre vezetheti. *Vajna Károly.*

26. A késés orvoslása. Hetven tanítványom közül különösen két testvér, egy I-ső oszt. fiú, és egy II. oszt. leány váltak ki rendetlenségök által, miszerint nem volt nap, hogy úgy reggel, mint délután $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$ órai késéssel ne jöttek volna iskolába, pedig az iskolától nem is laktak távol A fokozatos büntetésnek különféle nemét alkalmaztam két tanítványomra. Siker nem volt. Egy alkalommal ezen szavakkal térítettem vissza az elkésett két gyermeket: „Menjetez haza, mondjátok meg édes apátoknak, vagy anyátoknak, a melyik inkább jöhet, kéretem fáradjon hozzám veletek az iskolába.” Az apa csakugyan feljött gyerekeivel. Elöttem s a gyermekek előtt kérdőre vonta gyermekeit. Kisült, hogy tekeregtok. Apjuk elment. Én figyelmeztettem a két rendetlent, az osztály előtt, elkövetett hibájokra. Szégyelték magukat. Ez délután nem késtek. Megdicsértem pontosságukért. De már másnap s így tovább, újra visszaestek megszokott rendetlenségökb. Édes apjukhoz még kétszer volt szerencsém. Mondtam neki. Kért hogy maraszszam az iskolában ebédre. Nem tettem, mivel ezen büntetés alkalmazásától idegenkedem, hanem e helyett elvettem óra közötti szünötjüket. Ez sem használt. A késés folyton tartott. Egy délután 4 óraker, midőn haza akartam bocsátani tanítványaimat, így szólék: „Az ügyes és rendes gyermek, hány óraker jön iskolába?” A gyermekek felelők: reggel fél 8-kor és délután fél 2 óraker. Ezután folytatam: „köztetek van két gyermek, kik a rendes időre nem tudnak iskolába jöni. Én a holnapi napon kezdve megengedem, hogy D. Ilona és Árpád reggel fél 9-re, délután fél 3-ra jöjenek iskolába. Nektek is megengedem, a mit a D. testvéreknek?” „Nem” volt az általános felelet. És mindnyájan a két rendetlen gyermekre néztek. Ezek elpirultak. „Bizony szégyen ez, mert elmegy a hirtetek, hogy csak ketten nem tudtok a rendes időre iskolába jöni.” Ezek voltak zárszavaim. És mi történt? Az én két késő gyermekem, többé nem késik, sem reggel, sem délután. Sőt a legpontosabb tanítványokkal érkeznek fel az iskolába. Célomat elértem. *Elek Gyula.*

27. Nem kell sietni a kitüntetéssel. Növendékeim eszmái a tisztaságra nézve nem elégték ki egy ideig kívánságaimat. Várakozásaim után egy mégis kivált társai közül s az alkalmat megragadva, kitüntetem e fiút, s a többiek elé állítam példaként. Másnap minden tanítványom eszmája tündöklő volt. Hamar célt érttem, de az eredmény nem maradt háttér nélkül, mert pár nap után kitűnt, hogy növendékeim egy néhány petrolumot csent s azzal kente meg előbb lábujját s

azután fénymáz:al, mert azt hirdelik a példának állított fiúról, hogy ő is petroleummal keni csizmáját s azért oly kiváló fényes. Ki gondolt volna ez esetben a petroleumra? Lám, mily könnyen felrevezetheti a növendék a na-velőt. A bajon a maga módja szerint segítettem.

Vásárhelyi Gyula.

L A P S Z E M L E.

Debreczeni protestáns lap X. évf. 1—9. szám. Valami a gyermekmenhelyekről. F. Varga Lajos.

Egyetemes közoktatási szemle. II. évf. 1—5. sz. Észrevételek a gymnasiumi német nyelvi tantervhez és utasításokhoz. Spitzkó Lajos. Hogyan kellene bírálni a tankönyveket? Dr. Sztérynyi H. Magyar írásbeli feladatok. Major Károly. A nevelés és nevelés-tudomány. Felméri Lajos. Hogyan állunk a latin nyelvi tanítás dolgában? Dr. Pruzsinszki János. A középiskolai nevelés nemzeti feladatairól. Dortsák Gy. Az erd. r. kath. Status és gymnasiumai. Soó Gáspár. Szász Károly nyilatkozata a görög nyelvtanításról. Középiskolai nevelésügyünk. Kuncz Elek. A görög nyelv kérdéséhez.

Evangelikus népiskola. II. évf. 1—3. szám. A vallásoktatás kérdéséhez. Schneller István. A szemléltetés eszközei. Buthy M. Állam és humanizmus. Döröcskei. Két fontos elv a számolás tanításánál a népiskolában. Macher Entle. Az Isten fogalma. Lancsek Jónás. A beszéd- és ért. gyak. tanításáról. P. A közönséges törtek osztása. K. N. Művészet és valóság. (Tárca) Bancsó Antal. Részletes tanmenet a beszéd- és értelemgyakorlat tanításához. I. o. P. J.

Fatenyésztési lapok. II. évf. 1. 2. sz. Nehány szó hazánk befásítása érdekében. Mayer M. A faiskolai napló vezetéséről. Edelényi Á. Miként rigolozzunk? Gáspár A. Tapasztalatok a ribiszke tenyésztése körül. Laczházy E.

Felső nép- és polgáriskolai közlöny. VII. évf. 1—2. szám. A tanterv-revisióhoz. Dr. Veres Vilmos. Visszás állapotok a keresk. középiskolákban. Morán Fülöp. A költségvetés után. Dr. Kiss Á. Az egységes középiskola és szakiskolánk. Dr. Kovács János. Tanműhelyeink és a gyermekjáték-ipar. Pilisi Sándor.

Házi közlöny. III. évf. 2. 4. sz. (Az 1. és 3. számot reclamáljuk.) Az iparosok gyermekei. Dr. Németh Gy. Az influenza v. helyesebben járványos idegláz mibenlétéről. Nehány szó iparunkról. Gróf Pálffy Jenő. Az idegességről. Dr. Bácskay B.

Iskolai szemle. X. évf. 1—4. szám. Visszapillantás az 1889. évre. Pethes J. Az ismétlő isk. reformja. E. Á. Gondolatok a magyar női műveltségről. Réthi Gábor. Tanítóképzésünk bajai. Horváth József. Mi a „nemzeti”? Freund B. Az egységes középiskola és a tanítóképezde. Pethes János.

Izraelita tanügyi ellenőr. I. évf. 1. sz. Felekezeti népiskolánk jelenlegi állapotáról. Veritas. Zsidó népiskolánk olvasókönyvei. Spektor.

Keresztény magvető. XXV. évf. 1. füzet. Buddhizmus. Dr. Brassai Sámuel. Egy ó-hellén házaspár imája. Gr. Kuún Géza. A „Keresztény Magvető” megalapítása. Jakab Elek.

Kisdednevelés. XIX. évf. 1. 2. sz. Fröbel foglalkoztató eszközei. Dömötör Géza. A gümőkór ragályosságáról.

Magyar tanítóképző. V. évf. 1—2. szám. Tájékoztatóul. Nagy László. A gyakorló iskolák. Ujfalussy S. Tantervünk módosításáról. Lederer Á. A tanítóképzés reformálásának kérdése hazánkban az 1848 ik esztendőben. Péterffy S. Ujabb mozgalmak ifjúsági irodalmunkban. Komáromi Lajos. Az idegrendszer a testgyakorlatban. Fel-

méri Lajos. Mutatvány szerzőnek „A nevelés-tudomány kézikönyve” című, e hóban megjelenő művéből. Az egységes középiskola és a tanítóképzés. H. A. A népiskolai énektanításról. Sztankó Béla.

Máramarosi tanügy. V. évf. Jan., febr. sz. Néptanintézeteink a közvagyonosodás és nemzeti érdekek szolgálatában. Bökönyi Dániel. A görögök nevelési rendszere. Szilágyi I. A kisdednevelésről Bökönyi D. Tanfelügyelői jelentés. Dr. Wekerle László (Máramaros m. mult évi népokt. ügyének állapotáról.) A magyar népoktatásügy fejlődése. Peres S.

Nemzeti iskola. I. évf. 1—4. szám Magyar Pantheon. K. A női kézimunka iskoláinkban. Babinetz Emma. Fogalmazás a népiskolában. A nemzetgazdaság ábecézője. A rejtélyes baba. Olaszról Zsigány Árpád. Mit vár népoktató intézeteitől a nemzet? A természetes büntetések. Zajzon D.

Nemzeti nőnevelés. XI. évf. 1—3. füzet. Házi nevelés. Zajzon Dénes. A földrajz és a nőképzés. Laukó A. A gyermek első felindulásai (emotioi). Mutatvány Felméri Lajos megjelenendő neveléstani munkájából. A kedély hatása a fegyelemre leányiskolákban. Donner Lajos. A szülőföld ismertetése. Péterffy S. (A népiskola III. osztályának olvasókönyvéhez csatolandó földrajzi olvasmányok (ugynevezett földr. képek) szükségességét bizonyítja, s módokat ajánl azok mikénti szerkesztésére nézve. Czikke befejezéséül ép egy ilyen olvasmányt közöl: Kirándulás a Gellért-hegyre cím alatt.) „Túlterhelés” felsőbb leányiskoláinkban. Thuránszky Irén. Reformeszmék a francia nevelési rendszerben. De Gerando A. A leánytanulók fegyelmzéséről. Karacs T.

Nevelés. III. évf. 1. és 2. szám. Tudnivalók a népoktatásügy terén. Barna Pál, i. i. Ember János. Bizonyítja, hogy az irva-olvasás tanítása kiváló gondosságot kíván. Az elemi isk. tanítók szolgálati szabályzata. Peres Sándor. Naplóból. Dobóczy L. Érdekes feljegyzések az isk. és házi nevelés köréből. A népnevelésügy barátai. Gaál Lajos. Az iskolából. (Egy kezdő tanító feljegyzései nyomán.) Közli: Zajzon Dénes. A tanulságos feljegyzések a következőkről szólnak: Gunyvevek. „Tanító bácsi!” (Helyesli e megszólítást.) Névnapon. (A névnapi ajándékok a tanulók vagyoni állásának tekintetbe vételével elmaradhatnak) Iskolalátogatók. (Nem barátja az iskolalátogatóknak, mert ezek a tanító munkájában háborgatják.) „Amice.” (Az isk. vendégének bizalmaskodása a tanítóval a tanulók előtt nem helyes.) Szemléltetés. Nagyhang. (A nagy hangon beszélő tanítót a tanulók nem hallgatják figyelemmel.) Önértet. Önállóságra törekvés. Különféle írások. Minta-írás (Ez a szemfényvesztésnek egy neme.) Beszajkózás — értelem nélkül. A tanító, mint az egészség öre. Holzmann I. Herbart és Diesterweg. E címen a 2. füzetben hosszabb tanulmányt kezd meg Peres Sándor.

Népiskolai tanügy. XX. évf. 1—9. sz. Vezér-elvünk. (Legyen a nevelés és annak minden eszköze vallásos.) A családi nevelés. Melcher Gyula. A fogalmazás tanítása. Adamcsék Gy. Az iskolai nevelés. Melcher Gy. Az egyházi nevelés. Melcher Gy. A kötelességérzetről társadalmi és nevelési szempontból. Novoth I. Összehasonlítások. Schultz Imre. (A tanítóképzés multjának és jelenének összehasonlítása.) Az engedelmség nemei. Melcher Gy. (Szoktatás, példa és oktatás.) A könnyelmű és heves nevelés. Melcher Gy. A nemzeti szellem és a felsőbb nőnevelés. Boromisza I. A természetrajz tanterve. Schultz I. Ujságot a népiskoláknak. Velinszky F. A tanító lelkesültsége. Schultz I. A kevélység, mint az engedetlenség oka. Melcher Gy. Magyar házi-ipar. Tanítói előléptetések. Schultz I. Az összpontosítás kérdése. Velinszky F.

Népnevelő. IX. évf. 1—9. szám. Nemzetközi nevelési tanács. Ginzery N. Egy ó-estendei álom. Czike I.

(Tárca.) Kath. tanító szövetkezetek. Dr. Gyürky Ödön. A jó tanító tizenkét erénye. (Fordítás „Boldog De la Salle Jánostól.“) Bezárt gyermekek. Cenner Lajos. (Tárca.) Miképen neveljük a gyermeket az emberi társaságnak engedelmessé? Viszoi I. Robogó kocsik. Hunkár Géza. (Tárca.) Milyen legyen az isk. nevelés? Bárdy Lajos. Zsiga bátyánk bogarai. Czeizel Gy. (Tárca.) Apáczaink hazafiassága. A jó tanítás mesterségének kulcsa. Viszoi I. A jégpálya. (Tárca.) A 11-es számjegy ismertetése. Soltész K. Dívatos apróságok. Czike I. (Tárca.) Miképen szervezzük a népiskola könyvtárát? Avedik L. Az el. iskola s a mezőgazdasági szakoktatás. Ginzery N. Farsang a falun. Szokoly I. A népisk. részletes tanmeneti naplója. Papp S. Hamvazó szerda. Cenner L. (Tárca.) Az egészségtan tanítása népiskoláinkban 40 év előtt. A divat nevelési szempontból. Spaller József. (Tárca.)

Népnevelők lapja. XXV. évf. 1—9. szám. A IV-ik egyetemes tanítói gyűlés előkészítéséről. Öt közlemény y.-tól. Jellemfejlesztés az iskolában. Zajzon Dénes Az angol tanítónők nemzeti uniója. Velösy Lipót. Kell-e új miniszteri tanterv? Ember János. Véleménye szerint nem kell. A tanító és az összetartás. Minke B. Tanítóképzésünk bajai. (Két közl.) Ujfalussy S. A természetrajzi oktatás módszeréhez. Léderer Á. B. Eötvös József és a tanítóképzés. Szász Károly ev. ref. püspök emlékezése a magyarországi tanítók Eötvös-alapját gyűjtő és kezelő orsz. bizottságnak f. é. február 2-án tartott Eötvös-ünnepén. A nemzet halottja. B. L. Megemlékezés Andrássy Gyula grófról. A kiseddóvás kötelezett volta. György A. A testi nevelés nemzeti fontossága. Nagy István.

Néptanoda XXVIII. évf. 1—9. szám. Fegyelmezzük önmagunkat is. Magó Károly. Az állami tanfelügyelet és a segédtanfelügyelők. Scossa Dezső. Comenius, Rousseau és Pestalozzi módszerei. Dr. Pechány Adolf. Egy kir. tanfelügyelő évi jelentéséből. A tanítói nyugdíjtörvény revisiója s a tanítói és kántori fizetések. Törvényjavaslat a kiseddóvásról. Kell-e új miniszteri tanterv? Schmidt Boldizsár. (Új tantervet tart szükségesnek.) Panaszhangok a volt Határörvidékből. Gráma Döme. Haladjunk. Epochalis tévedés. Spector. (A kiseddóvásról készített törv.-javaslat hibáira mutat rá.) A kiseddóvási törv.-javaslatról. Réthi Lajos. A kerek rektor. (Tárca.)

Orsz. középisk. tanáregyesületi közlöny. XXIII. évf. Jan., febr., márcz. füzet. A görög nyelv tanítása. Dr. Csengeri J. Fölvétessék-e az egyetemes világtört. az érettségi vizsg. tárgyai közé? Szőke Endre. (A felvételt indokolja.) A közoktatásügy adminisztrációja Olaszországban. Dr. Erődi Béla. A térképek kérdése a földrajzi oktatásban. Örvény Iván. A phonetika az iskolában. Dr. Balassa József. Adalékok a görög nyelv és az egységes középiskola kérdésében. A magyar és latin nyelv kapcsolatos tanításáról. Posch Árpád. Az egységes középiskola kérdése Olaszországban. Dr. Erődi B. A párisi közép- és felsőiskolai congressus határozatai. Dr. Finácz E.

Polgári iskola. XV. évf. 1—3. sz. Tanfelügyeletünk. Kárpáthy Iván. Miképen kell a leányokat tisztaságra szoktatni? Guta J. A tornázás módszeres tanítása a polg. l. iskolákban. G.-né. F. A. Iskola büntetés nélkül. Csepely S. Egyet-mást a leányok olvasmányairól. Guta-Oláh Mária. A polg. iskola az egységes középiskola szempontjából. Dr. Gööz J. Fizetésünk rendezése. Király Károly. Iskola szeretettel. Csepely S.

Protestáns közlöny. XX. évf. 1—10. sz. Isten nevében. Szász Domokos. Népiskolaügy. Máté János. Az élet eszmény nélkül. Dr. Hegedüs I. Egyetemes műveltség és nemzeti nevelés. Bitai Béla. A képzelet mívelése. Dr. Felméri Lajos. (Mutatvány.)

Protestáns néptanító. IV. évf. 1—6., 8., 9. sz. (A 7. számot reclamáljuk.) A népiskolai tanterv és tankönyvekről. Somogyi László. Psychologiai tanulmányok az iskolából. Vaday József. (Szórakozottság, daczosság.)

Unitárius közlöny. III. évf. 1—3. sz. Brassai Sámuel tanárrá választása 1837-ben. Gyöngyösi I.

Vasvármegyei tanügyi értesítő. VI. évf. 1. sz. Gyenge növendékeink. Ebenspanger J. A munka erkölcsi jelentősége; s mire ösztönözze ennek felismerése a tanítót? Pálmay Izabella.

EGYESÜLETI ÉLET.

Az „Eötvös-alap“ pályázati hirdetése.

A „Magyarországi tanítók Eötvös-alapját kezelő és gyűjtő országos bizottság“ az 1889. évben befolyt tiszta jövedelemből több száz és ötven forintos ösztöndíjat és segélyösszegeket alkotott s ezennel felhívja az ezen ösztöndíjakra és segélyösszegekre jogos igényt tartható egyéneket, hogy e jótétemények elnyerése céljából az „Eötvös-alap“ kezelő és gyűjtő országos bizottsághoz intézendő folyamodványait Luttenberger Ágost, bizottsági titkárhoz (Budapest, Sándor-utca 38.) legkésőbb f. évi július 10-ig küldjék be.

Ugyancsak a fentnevezett bizottsághoz intézendők az „Eötvös-alap“-pal szoros kapcsolatban álló Zirzen Janka, Lederer Ábrahám-, Örley János-, Röck Szilárd- és Gyertyánffy István-féle alapítványok 50—50 forintnyi jótéteményeinek elnyerése céljából benyújtandó folyamodványok, valamint a Békey Imre-féle alapítvány élvezhetése céljából beterjesztendő kérvények is.

Az „Eötvös-alap“ jótéteményeiért pályázni szándékozóknak a következőket kell figyelembe venniük:

1. A magyarországi tanítók „Eötvös-alap“-jának, valamint a vele szoros kapcsolatban álló alapítványoknak jótéteményeiben, ösztöndíjaiban és segélyösszegeiben csak azon egyének részesülhetnek, a kik az „alap“ rendes tagjaiul felvették magukat, avagy a kik az elhunyt rendes tagoknak özvegyei vagy árvái. esetleg kenyérkeresetre képtelen, nyomorék utódai. Az „Eötvös-alap“ rendes tagjai közé számítatnak azon magyarországi népiskolák, tanítóképző intézetek, polgári- és felső népiskolák, kiseddóvódák és gyermekkertek tanítói, tanárai és nevelői, illetőleg tanítónői, valamint a népoktatási kir. tanfelügyelők és tanfelügyelőségi hivatalnokok, a kik az „Eötvös-alap“-hoz az egy forintnyi évdíjat rendszeresen beszolgáltatták, avagy a 20 forintnyi tagsági tőkét befizették.

Senki sem részesülhet az „Eötvös-alap“ jótéteményében, a ki ahhoz nem járult az alapszabályokban előirt mértékben.

2. Nehány 100 és 50 frtos ösztöndíjra hazai egyetemeinken tanuló olyan ifjak folyamodhatnak, a kiknek szülői az „Eötvös-alap“-nak rendes tagjaiul felvették és kötelezettségeiknek eleget tettek.

3. Nehány 100 frtos és több 50 frtos ösztöndíjért pályázhatnak a hazai akadémiákon, tanító és tanítóképző intézetekben, középtanodák felső osztályaiban, polgári iskolák V. és VI. osztályaiban tanuló azon növendékek, kiknek szülői az „Eötvös-alap“-nak rendes tagjaiul felvették és kötelezettségeiknek eleget tettek. A pályázattól az ezen pontban fel nem sorolt azon tanintézetek növendékei sem záratnak ki, a melyek tanulóiktól a fölvételnél megkövetelik, hogy a középtanodák vagy polgári iskolák négy alsó osztályaiból bizonyítványokat mutassanak fel.

4. Az 50 frtos segélyösszegért folyamodhatnak a kiérdemelt, de kellő nyugdíjban nem részesülhető rendes tagok, a rendes tagok özvegyei, árvái és keresetre képtelen nyomorék utódjai; rendes állomáson levő tagokat az „Eötvös-alap“ nem segélyezhet.

5. Az „Eötvös-alap“ ösztöndíjaiért folyamodók mellékelni tartoznak a) 1888—89-ik tanévről szóló iskolai bizo-

nyítványakat, b) a jelen 1889–90-ik évről szóló bizonyítványt; az illetékes tanárikarnak ajánló-levelét, melyben ki legyen tüntetve, hogy részesül-e folyamodó valamely ösztöndíjban vagy segélyben; c) azon iskolai hatóságnak és tanítóegyletnek vagy testületnek ajánló-levelét, melyhez szülei tartoztak, illetőleg tartoznak; d) azon okmányt, mely igazolja, hogy folyamodó szülői az „Eötvös-alap“ rendes tagjai közé tartoznak vagy tartoztak és az alap iránt való kötelezettségeiket pontosan teljesítették.

6. Az ösztöndíjakért folyamodók folyamodványait az illetékes tanintézet igazgatósága útján küldjék az „Eötvös-alap“ kezelő- és gyűjtőbizottsághoz.

7. A segélyösszegekért folyamodók kérvényüket az illetékes tanítóegylet elnöksége vagy az iskolai hatóság útján tartoznak beküldeni; mellékelniök kell: a) szegénységi bizonyítványt, b) az illetékes tanítóegyletnek vagy az iskolai hatóságnak ajánló-levelét és c) azon okmányt, mely igazolja, hogy vagy maguk, vagy övéik az „Eötvös-alap“ rendes tagjai közé felvették és kötelezettségeiknek az alapszabályok értelmében pontosan eleget tettek.

8. Az „Eötvös-alap“ rendes tagságáról szóló igazolványt esetleg az alap pénztárnoka és elnöke állítja ki és hivatalból melléli a folyamodványokhoz.

9. Oly egyének, kik csak ezen pályázat kihirdetése után lépnek az „Eötvös-alap“ rendes tagjai közé, a jelen 1890. évben még nem tarthatnak igényt az alap jótéteményeire.

10. Az „Eötvös-alap“ jótéteményeiért folyamodók közül előnyben részesülnek azon rendes tagok, a kik az intézetnek már régebben rendes tagjaivá lettek. Figyelembe veendő az új tagok is, a kik három évi rendes 1 frtnyi évdíjaikon kívül, a 20 frtos tagsági tőkének legalább az első 5 frtos részletét az alap központi pénztárába hiány nélkül beszolgáltatták. Ez idő szerint még, a kik már három ízben részesültek az alap jótéteményében, nem számíthatnak sem ösztöndíjra, sem segélyösszegre.

11. Az „Eötvös-alap“-pal szoros kapcsolatban álló alapítványok jótéteményeit azoknak szolgáltatja ki a bizottság, a kiket a jogosult folyamodók közül az illető jótéteményekre az illető alapítók méltóknak találnak.

12. A magyarországi tanítók „Eötvös alap“-jával kapcsolatban álló „Gyertyánffy István“-féle alapítvány 50 frtnyi segélyösszegét az „Eötvös-alap“ jótéteményeinek kiosztásával meghatalmazott orsz. bizottság, az alapító-level értelmében, csak oly tanítóknak, illetőleg tanítónőknak, esetleg ezek tanulógyermekének adományozhatván, a kik az „Eötvös-alap“-nak rendes tagjai és a kiket ezen felül az „Erdélyrészi Közművelődési Egyesület“ saját szempontjából véve is kiválóan érdemesnek ítélte a megjutalmazásra; ezennel felhívjuk az ezen segélyösszegre igényt tartható kartársakat, hogy kellően felszerelt folyamodványait folyó évi július 1-éig az „Erdélyrészi Közművelődési Egyesület“ központi választmányához (Kolozsvár) elbírálás, illetőleg ajánlás végett nyujtsák be.

13. Az „Eötvös-alap“ jótéteményeiért folyamodók kérvényeit a folyó évi augusztus hó 20-án tartandó országos osztó bizottság intézi el.

14. A folyamodókat az eredmény felől az „Eötvös-alap“ kezelő és gyűjtő orsz. bizottság elnöksége f. é. szept. 1-ig fogja értesíteni.

Budapesten, 1890. február 2-án.

Péterfy Sándor elnök, Léderer Ábrahám alelnök, Lüttenberger Ágost titkár, Tanos Imre jegyző, Örley János pénztárnok, Jeny József ellenőr.

I R O D A L O M.

Gazdaságtan polgári és felsőbb leányiskolák számára. A legújabb miniszteri tantervek alapján, írták: *Dobóczy Lajos és Peres Sándor.* Budapest, 1888. Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) kiadása. Ára 50 kr.

E 112 lapra terjedő kis mű négy részre oszlik. Az első részben a szerzők a háztartási ismeretekkel foglalkoznak, a másodikban táplálékainkkal, a harmadikban a baromfiak tenyésztésével, a negyedikben pedig a kertészeti ismeretekkel. Beosztása czélszerű, a nyelvezete rövid és világos, a kis könyv nyomtatása nem szemrontó, nagy betűk és jól olvasható szöveg. Ezért ajánlható.

Hanem reám mégis sietséggel összeirt fércz-munka benyomását tette, nem pedig előszeretettel, lélekkel, lelkiismeretesen irt tankönyv benyomását, a milyennek pedig ilyen múnék lennie kellene.

Egyszer rendkívül száraz és sok helyt túlságosan rövid, úgy hogy a szerzők csak érintenek benne egy-egy fontosabb eszmét, hanem azt ki nem fejtik.

Az első részben az általános megjegyzések és tanácsok eléggé józanok, hanem aztán, a mikor konkrét példákra kerül a sor, ezek majd mindig nevelésesek és rendkívül gyermekesek. Se polgári, se felsőbb leányiskola növendékeinek nem valók.

A fényüzésről szólva, például, azt mondják a szerzők: „Hogy a fényüzés ipari és szépművészeti tekintetéből védhető, de veszedelmes kör, mert könnyen átlépi a határt, a mikor aztán „fenn az ernyő, nincsen kas.“ Azt nem magyarázza meg, mi a fényüzés, s azt se mondja, hogy az, a mi egyre nézve a legegyszerűbb életmód, vagyoni állapothoz képest, az a másakra már fényüzés. A szükségeset, fölöslegest és szükségtelent ily példával világítja meg: „Kell pl. kenyér, még 1 fű és még 1 fazék; a ki nem ily sorrendben szerzi be, az hibásan jár el.“ Mintha az nem a körülményektől függne, mindenkinél más módon.

A költségvetésről szólva, azt mondják a szerzők: „Hogy a művelt társadalom igényei napjainkban igen gyakran ütköznek össze a háztartás, egészség és gazdasági követelményeivel.“ Mely mondat érthetetlen volna, ha később ki nem tűnnék, hogy a művelt társadalom igényei alatt a szerzők a bálozást és zajos mulatságokat értik.

Csak hogy az ily szórakozások a műveletlen társadalom szórakozásai inkább. A valódi szellemi szelid szórakozások soha sem ütköznek össze az egészség és munka követelményeivel, de sőt azt inkább elősegítik.

Ezen eszméjüket tovább követve a szerzők elősorolják, s ezt is elég gyerekes módon, igen nagyon belemenne a részletekbe, hogy micsoda kiadásai lehetnek egy oly családnak, melynek ezer forint a jövedelme. S így folytatják: „Már innen látható, hogy mulatozásokra 1000 frt. évi jövedelemből nem telik, a mulatozást otthon meg kell koplalnunk és koplaltatnunk.“ Mi keserű érzést szülhet és nem is igaz, mert vannak igen kedves szórakozások és mulatságok, a melyek semmibe sem kerülnek, és a szórakozás szükséges minden embernek, nem áll csupán eszem-izomból és költséges bálozásból.

Az egész szöveg lehető legszárazabb, egy ismeretek tárához hasonlít inkább. Aztán egyszerre az 53-ik lapon, minden előkészület nélkül érkezik egy kissé sületlen levél, egy apának a leányához irt levele a házi tűzhely szentségének bebizonyítására. Csak hogy ez a levél éppen semmit sem bizonyít, hidegen áradozik és ily nevelésesen végződik: „Legyen talizmánod, legyen erősítő, legyen vigasztalód és örömeid forrása a könyv, melyet egykor édes apád szemében csillogni láttál. Legyen szent a te házi tűzhelyed!“

A magyar nyelv sem mindenütt kifogástalan. A szerzők a szekrényt, például, a mária-m-nak nevezik, a látogatást

vizitezés-nek, a zsemlekását griz-nek. Más helyt pongyola az irány. Azt mondják a szerzők: „Most az üstöt a tűzről levesszük s a felül lebegő szappant is leszedjük. Most aztán az előbb megmaradt részt,” stb. Vagy: Mintha bezsírözva lenne. Vagy: A kovászt most melegen megkelti hagyjuk. És több ily nem magyaros írásmódor található itt-ott.

A tanácsok és készítmódok, a miket a szerzők előirnak, sem mind helyesek. Például, a zsír-pecséteknek eltávolítása a benzinnel úgy nem eszközölhető, a hogy írva van. Zöld paszulyt sem lehet úgy eltenni télire, a mint tanácsolják.

A theáról pedig azt mondják, hogy forró vízbe kell dobni a lheat és darab ideig forni hagyni, csak nem igen sokáig, nehogy keserű legyen. Azt is mondják, hogy a zavaros, iszapos vizet kőedénybe kell önteni és bele pár szem tisztázott keserű mandulát dobni, ekkor iható lesz.

Ez kissé hihetetlennek tetszik.

Különbén jó, buzgó tanár tanítása mellett, mindenesetre használható ez a gazdaságtan, ha nem is olyan jó, mint a minőt óhajtanánk.

De Gerando Antonina.

Számtani emlékeztető a népiskolai felsőbb osztályok számára. Irta Jeck György tanító. Nagy-Szt.-Miklós, Ára 15 kr. Szerző sajátja.

Tartalma az, melyet a miniszt. tanterv kíván a számvetésből, mértanból a népiskolai V. VI. osztályban. Hiányzik az összetett kamatok kiszámítása. A vegyítési példánál a 3—4 tagúak megfejtési módja, az egyenes és fordított hármasszabályok szerinti példák eseteinek összefoglalása; csupán minő tagok lehetnek viszonyban? És ez nem lényegtelen. A mértanból pedig a körrel többet vett fel, mint a mennyit kell.

Az anyag a rendes, megszokott sorrendben van tárgyalva, a szabályt közli előbb és aztán egy példát dolgoz ki, a mi nem is hiba, a mennyiben e kis füzet már csak emlékeztető. A füzet végén 204 példából álló példatárt csatol. Azok elég jók tartalmilag; alakilag nem magyarosak, nem fejezik ki könnyen érthetően, határozottan a gondolatot; szóval a forma nehézkes. Kerüldendők: szükségeltetik, vétetik, megtöltetik, levonatik stb. vagy „meddig érne ki a zabbal ennyi s ennyi ló?” vagy hány % -nak felel meg? stb. A példák vegyesen vannak egymás után összeírva; nem volna-e jobb az egymással rokonokat csoportosítani? Emlékeztető példái nem szerencsésen válogatottak, a mennyiben nagy számokkal dolgozik. Lényeges hibák ezek, de a mit különösen kifogásolhatok az, hogy meghatározásai gyakran rosszak, mert nem a lényegét, a magvát adják a dolognak, hanem csupán, kizárólag gépies eljárást követelnek, pld. „valódi tört az, melyben a számláló kisebb, mint a nevező” és így határozza meg a hamis törtet is stb. Gondolkozzék a gyermek; ehhez szokják; a dologra térjen, ne magolgasson ilyen lényegtelen ismertető jeleket.

A berendezése, illetőleg az anyag elrendezése nem mindenben követésreméltó. Pld lehet-e a különböző nev. törtek összeadási módját tanítani, míg a törtek alakját megváltoztatni nem tudják értelmesen, gyorsan? Ilyen esetben nem használ a csupán gépies eljárásra szoktató szabály, hogy: „úgy találjuk meg, hogy az egyes nevezőket egymással megszorozzuk!” Akármelyik értelmes gyermek azt kérdi, ha meri, hogy „miért?” A törtek alak- és érték-változtatási procedussát lassan, biztosan, és az időt, fáradságot nem sajnálva kell átvennünk; ezeknek előzetes tárgyalása nélkül a törtek 4 alpműveletét megérteni nem lehet. És a tizedes törteknél épen így, ilyen sorrendben.

Vagy helyes-e az hogy előbb a számlálót ismertessük és aztán a nevezőt? Természetes-e, részeket elvenni, míg az egészet részekre nem bontjuk?

Egész kis művében mostohán bánik el a köz. törtekkel. Joggal-e? nem kérdem. Vagy nem az-e, akkor is, mikor egy kalap alá vonja a törteknek egészszel és egésznek törttel való szorzását és osztását. És így a két elsőre azt mondja: „a számlálót szorozzuk a nevezővel, és a nevezőt aláírjuk.” Mintha ezzel így lehetne végezni? Vagy a törtek osztásánál: „törtet törttel úgy osztunk, hogy az osztót megfordítjuk aztán számlálót számlálóval, és nevezőt nevezővel megszorozunk!”

Aztán mindjárt ha csak emlékeztető is ez a kis füzet, a tételek ismertetésében legyen egy kis fokozat s ne tanítsuk előbb törtnek \times törttel és aztán a többit és épen így az osztásnál is. A mértékeket is jobb a tizedes törtek tanítása előtt átvenni vagy ahhoz, de utólagosan már csak azért sem, mert a tanító a példák nagy tárából, s egy hatalmas szemléltető eszköztől fosztja meg magát.

Van azonban új is a könyvében: a kamat, idő, tőke, % kiszámítása hármasszabály szerint történik nála. Ez oly egyszerű, könnyen érthető, semmi képlet, hogy ezt csak méltányolni tudom.

S most a végén volnánk. Úgy foglalhatnám össze, hogy a törtek feldolgozását kivéve, nem tanít nem igazat és a mit, elég rövid alakban; hanem azokat a törteket okvetetlenül át kell dolgozni. Így semmiképpen sem jók és azok a meghatározások is felcserelelendők, a dolog lelkét magukban foglalókkal. S ha már meg fogja ezt tenni szerző, úgy kívánatos lenne, ha a természetes sorrendre is kellő figyelemmel volna, mert a számvetésben ugrások nem lehetnek megboszulás nélkül; ott csak egy lehet az igazság, azt kell fölvennie nemcsak egy módszeres feldolgozásnak, hanem a számtani emlékeztetőnek is. Javítás és átdolgozás után használható mű lesz.

Pap Mari.

Beérkezett művek:

Teremtsünk igazán magyar ipart. Irta Huszka József. Mintegy 50 drb. magyar stílus tárgy rajzával, köztük faragott székely kapuk, kályha-cserepek, szűr- és szoba díszek és egyéb nép- és úri himzések. Ára 60 kr. Nyomatja és kiadja a Jókai-nyomda-részvénytársulat könyvnyomdája Sepsiszentgyörgyön, 1890. Melegen ajánljuk.

„Kis művész” ifjusági zenelap. Enekhangra zongora kísérettel szerkeszti és kiadja Hoós János dévai áll. tanítóképzési zenetanár. Előfizetési feltételek: Egész évre (12 füzet) 4 frt. Félévre (6 füzet) 2 frt. Negyed évre (3 füzet) 1 frt. Egyes szám ára 50 kr. Gyűjtőknek 5 előfizető után tiszteletpéldány. Előfizetheti a „Kis Művész” szerkesztőségénél Déván (Hunyadmegye.) E hasznos vállalatot melegen ajánljuk.

Husznot év Márkusfalva életéből. Elbeszélés a magyar nép számára. Irta dr. Lendvay Benő, Pozsony vármegye főorvosa. Kiadja az országos közegészségi egyesület. Budapest, 1889. Az Eggenberger-féle könyvkereskedés bizománya. Ára 30 kr.

Leopardi összes lyrai költeményei dr. Radó Antal fordításában husvétra fognak megjelenni. A könyv elején egy tanulmány lesz, mely a költő életrajzát és művei kritikáját fogja tartalmazni s mely egyuttal kommentárjául szolgál mindannak, a mi Leopardi verseiben magyarázatra szorúl. A könyvhöz Leopardi művészi kivitelű arcképe lesz csatolva. Egy füzött példány ára 1 frt. 60 kr. Egy díszkötésű példány ára 2 frt. 40 kr.

A könyvből hollandi merített papírra is nyomva lesz 80 számozott és a megrendelő k nevével ellátott példány. Ily példány ára 10 frt. A megrendelések április 1-ig Lampel Roberthez (Wodianer F. és fiai.) Budapestre intézendők.

V E G Y E S E K

— **Kinevezés.** Törökne Eberhardt Clotild a györgyfalvi állami elemi népiskolánál elfoglalt r. tanítónői állásáról lemondván, helyére a vall.- és közokt. m. kir. miniszter Rozgonyi Malvinát nevezte ki.

— **Költségvetések felterjesztése.** A vall.- és közokt. m. kir. miniszter egy közelebről kibocsátott reuendeleletben ismételtlen is meghagyta, hogy az állami és államilag segélyezett községi népiskolák költségvetéseiket szeptember 15-ig terjeszsek fel hozzá a kir. tanfelügyelőségek útján.

— **Elégtelen osztályzat és felmentés egyes tantárgyak tanulása alól.** A vall.- és közokt. m. kir. miniszter f. é. febr. 12-én 56.139—1889. sz. a. megrendeli, hogy jövőre a felső nép- és polg. leányiskolákban a női kézimunkából és mindkét fokozatu fiu- és leányiskolákban a rajzból nyert elégtelen osztályzatok a felsőbb oszt.-ba bocsátásnál épen úgy számításba veendők, mint bármely más tantárgyból nyert elégtelen osztályzat. A szépírásból nyert elégtelen osztályzat a tanulót a felső osztályba felmenetelnél első ízben ne gátolja, második esetben azonban a növendék javító vizsgálatra esetleg oszt. ismétlésre utasítandó. A testgyakorlatból és énekből nyert elégtelen osztályzatok, mivel az ezekben való haladást gyakran a testi szervezet fogyatékosságai gátolják, a tanulókat a felsőbb oszt.-ba menetelnél ne akadályozzák. A jelzett tantárgyak tanulása alól való felmentésnek csakis tiszti orvos által kiállított bizonyítvány alapján, testi hiba okából, lehet helye. Egy fél évi időre a felmentést az iskolaszék v. gondnokság, több időre v. véglegesen a kir. tanfelügyelő adhatja meg. A testgyakorlat és a női kézimunka alól való felmentésnél szükséges annak kimondása, hogy az illető tantárgy egész körére v. csak bizonyos részére vonatkozzék a felmentés. Az ének alól felmentés csak az éneklésben való gyakorlati részvételre vonatkozhatik. E szabályok a magántanulókra is állanak. A magánvizsgálaton azonban a testgyakorlat és ének mellőzhető. Végre elrendeli a miniszter., hogy a polg. fiuiskolák magánvizsgálataira m. é. máj. 12-én 6364. sz. alatt kimondott határozatait a polg. leányiskolák is kövessék.

— **Hivatalos levelek és csomagok postai szállítása.** A vall.- és közokt. m. kir. min. f. é. febr. 22-én 490. eln. szám a. kelt reuendeleletében, kifejezést ad azon tapasztalatnak, hogy a hivatalos közegek a hivatalos leveleknek $\frac{3}{4}$ részét a postán ajánlva küldik s így a díjnélküli ajánlásnak kedvezményét túlzottan veszik igénybe. Ez eljárás a postai kezelési teendőket tetemesen megszorította és a mozgópostáknál, hol a személyzetet szaporítani nem lehet, meg is nehezítette. Ez indokokból s a közszolgálat sérelme nélkül utasítja a kir. tanfelügyelőket, hogy hagyják meg a felügyelete alá tartozó intézeteknek, „hogy csakis azon levelezéseiket küldjék ajánlva, melyek pótolhatatlan okmányokat tartalmaznak, avagy a melyben határidő kitűzéséről van szó.“ Ennek figyelmen kívül hagyása esetén a kereskedelemügyi min. reuendeletere az ajánlott hiv. levelek 10 kr. portófizetéssel fognak felvétetni. Meghagyja továbbá a min., hogy a levelek és csomagok címzésénél a helyek törvényes nevei használtassanak; az utolsó posta irasék ki világosan, s a csomagok kellő vastagságu papírba téteessenek, és a mennyiben a csomag több írományt foglal magában, azok zsinnegel köttessenek keresztül. S mivel a mozgó posta rekeszei kicsinyek, a levélsomagok negyedrétre hajtott ív alakjában csomagoltassanak. Ezek hiánya a postai kezelésnél eddig is sok nehézségeket okozott. Végre meghagyja, hogy az iratcsomagot tartalmazó leveleket jövőre a feladás előtt megmérlegeljék s „a 20 grammnál nagyobb súlyú leveleken, illetve iratcsomagokon, valamint a posta-feladó-könyv megfelelő tételénél is azok súlyát kitegyék.“

— **Az áll. tanító- és tanítónőképezdei gyakorlóiskolák tanítói nevében** Peres S. losonczy áll. tkép. gyak.

isk. tanító által, fizetésüknek a kép. r. tanárok fizetésével egy magasságra felemelése tárgyában, benyújtott kérvényre vonatkozóan, a vall. és közokt. m. kir. miniszter. válaszó reuendeleletében kijelentette, hogy teljes mértékben méltányolja a gyak. isk. tanítók által ellátott teendők jelentőségét és súlyos voltát, de mert illetményeik jelenben is jóval magasabbak, mint a velők ugyanazon képesítéssel bíró néptanítókéi, míg tölők az el. népisk. tanítóságnál magasabb külön képesítés nem fog kívánatni, addig a kérelem teljesítését nem helyezheti kilátásba. Nagyon sajnáljuk, hogy a kérés nem teljesült. Reméljük, hogy máskor az erkölcsi elismerést követni fogja az anyagi jutalmazás is.

— **Fölmondási határidő.** A nevelők és nevelőnők felmondási határidejét a budapesti kir. tábla egy felmerült eset alkalmából három hónapban állapította meg.

— **Ó cs. és kir. apostoli felsége Suppan Vilmosnak** a budapesti polg. isk. tanítóképezdének a vallás- és közokt. m. kir. miniszteriumba berendelt tanárnak a tanítókép. igazgatói címet és jelleget adományozta.

Köszönet. Az 1886-ban Kolozsvárt képesített tanítók egyesülete meleg hangon írt, szorgalmas tanulásra és önművelésre buzdító levél kíséretében György László elnök, Hadnagy Albert titkár, Szentgyörgyi Dénes pánztárnok és Máthé József e. tag aláírásával 10 frankos arany pályadíjat küldött, a kolozsvári áll. tanítóképző intézet önképzőkörének. Ez az egyesület 1887-ben alakult s azóta minden iskolai évre küld egy 10 frankos aranyat s mellette három tételt, hogy azok közül válaszó ki egyet az önképzőkör, tűzze ki azt pályázatra s a jutalmat adja ki a legjobb dolgozat írójának. A most megjelölt három tétel a következő: 1) Az iskolában előforduló ragályos és másnemű betegségek fajai és a tanító intézkedései ezekkel szemben. 2) Mi okozza az iskolás-gyermekek erkölcsi erejének hanyatlását, s miképen lehetne azt meggátolni? 3) A különböző tantárgyak szerepe a hazafiság szempontjából a népiskolában. Az önképzőkör e tételek közül az 1. számú válaszóta ki, s az eredményről annak idején értesítést fog küldeni. Kedves kötelességet teljesítünk, midőn a tisztelt egyesületnek sokat jelentő hazafiai áldozatkészségeért a fent nevezett önképzőkör nevében e helyen is hálás köszönetet nyilváníunk. Kolozsvárt, 1890. márczius 8-án. Az elnökség.

— **Követésre méltó példa.** A vasvármegyei tanítótestület igazgató bizottsága f. é. jan. 18-án elhatározta, hogy mind a hét járáskörében Eötvös-alap gyűjtőbizottságot alakít. A begyülemdő tagsági díjakat a körök pénztárnokai szedik be, s küldik be időről-időre a testület elnökéhez, ki a tagokat nyilván tartja s a befizetésről tagsági jegyet ad.

— **Iskolai testgyakorlás.** Az országos egészségügyi egyesület szakülésén Suppan Vilmos az iskolai tornászatra nézve, kifejtette, hogy nem a németeket kell követni, hanem az angolokat, kik a szabad játékokra helyezik a fősúlyt. A szereken való tornászás a test fejlődését akadályozza s árt a gyermeknek. A szabad gyakorlatok unalmasok. Átalában a vezényszóra tett mozgás szellem fárasztó. Több haszna van a tanító felügyelete alatt gyakorolt szabad játéknak. A szereken való tornászást csak a felsőbb osztályokban kellene megengedni. A hol lehet, úszodát és jégpályát kell berendezni az iskolában.

TARTALOM: Az iskola az erkölcsi képzés szolgálatában. *Dorsák Gyula.* — A közönséges törték tanításához. *Dr. Veress Vilmos.* — Egy takarékpénztár és cultura. *Deák Lajos.* — Helyesírás és fogalmazás. (Folyt. köv.). *Binder Laura.* — Tárca: A természeti erők forrásairól és értékesítéséről. (Vége.) *Benedek Aron.* — Paedagogiai esetek: A 24. sz. paed. esethez. *Szentgyörgyi Dénes.* — Alalom teszi a tolvajt. *Vajna Károly.* A késés orvoslása. *Elek Gyula.* Nem kell sietni a kitüntetéssel. *Vásárhelyi Gyula.* — Lapszemle. — Egyesületi élet: Az »Eötvös-alap« pályázati hirdetése. — Irodalom: Gazdaságtan, ismerteti: *De Gerando Antonina.* Számtani emlékeztető, ismerteti: *Pap Mari.* — Vegyesek.